

Potovanje križem svetá.

Od hrane ali živeža mnogoverstnih ljudstev.

(Konec.)

Ali pa vživanje tacih žival, ktere imajo herbtanec, požlahnuje človeka? Gotovo! ker zakon nature je tak, da enako se prileže enacemu. Natora po vrojenem nagibu čuti, kaj ji tekne, in natoroznanstvo razjasnuje notranje razmere, po kterih se enako druží enacemu.

Z ribami se že začne žlahnejša hrana. Riba je žival že popolnega značaja — žlahen izgled barke. Zemljovodnice pa, to je, živali, ktere deloma na suhem deloma v vodi živijo, so le polovičarice. Njih čudna postava, njih gibanje, da zdaj lazijo in se plazijo, zdaj poskakujejo, — vse to je vzrok, da kače, krote, žabe in kušarji niso navadno jedlo. Le želve (šildkrote) s svojo mirno kervjo, s svojo lepo razmerno postavo, s svojim nježnim mesom in oljapolnimi jajčki so se prikupile človeškemu okusu naj bolj, da jih ljudje povsod, kjer so, radi jedó.

Še veliko bolj obrajtani so pa krilati prebivavci podnebja, — tiči; lepa in mična živalica je od nekdanj že služila ljudstvom v živež. Pa tudi med tiči je človek razločeval; kuretina, race in golobje so se ljudem po svojem življenju naj pred in naj bolj prikupili, kakor tudi tisti tiči bolj, ki živé od rastlin, kakor tisti, kterih živež je meso.

Na naj višji stopnji omike so le tisti narodi, kterih živež je v lepi razmeri med rastlinstvom in živalstvom, in tudi tu mu je prosta volja dana, da izbera hrano, ki ga naj bolj požlahnuje. Podgane in miši zametuje omikani Kaukaz, Mongolcom pa so ljuba jed, in znano je, da spitate in kakor prešički zaklane in na koléh na prodaj nošene podgane kitajski mandariní stavijo čez vsaki drugi oblizek.

Tudi med dojivnicami si je človek izberal in si tisto živino naj raj izbral, ktera večidel živi od rastlin. Povsod je tedaj rastlinstvo, ki požlahnuje natoro človekovo. Ako je človek opice (merkvice) jedel, jih je jedel le o sili. Gnjusilo se mu je vedno pred živaljo, ki je gerd posnemek človeške podobe; vsi popotni, ki so vidili tu in tam iz kože djane in za hrano pripravljene opice, nemorejo dosti povedati, kako gnjusin je tak pogled!

Človeka varje plemo, da se nikdar ali le o veliki sili loti človeka v živež. To pa se gotovo opira na tisto natorno postavo, da nobena stvar ne išče ravno take stvari, kakor je ona sama, ampak le nji enake. Taka natorna postava že tisuč in tisuč let vladuje človeka. Le tisti narodi, ki so skoz in skoz sirovi, kakor Karaibi v Ameriki in Dajaki v Sumatri se pregrešujejo zoper to sveto natorno postavo, ktero, čeravno brez zavesti, spoštuje celó divja zver.

Tako smo končali potovanje svojo. Vidili smo kaj tu in tam človek vživa, in kako se po različnosti hrane razločuje natora njegova. Spoznali pa smo na tem potovanju tudi, da ni edina samovolja bila, ki je omikala kuhine naše, ampak da je človeka napeljevala globokeja notranja postava, da je tudi hrano si spreminjal, kakor je višji stopal na poti omike. (Po „Natur“.)

Sloviški pomenki.

K sestavku v 90. listu.

Tako ohole misli me Bog vari, da bi se jaz učenim slovenskim slovnicarom pristevati hotel; menim pa vendar, da tudi manj učeni po razodevanju svojih med ljudstvom nabranih skušinj k zverševanju jezika u pomoč zamorejo biti.

Moje osvedočenje se z gosp. Olibanovim u vsem popolnoma slaže, razen njegove meni čudne in nerazumljive misli, ki se takole glasi: „Tudi nam je po volji, da „stare vina ostanejo, in

da naj se raji lepša miza“ napravi; to in uno obliko umevnost priporoča!“

Beli Krajenci, kakor tudi Horvati, ki so sredovaža med Slovenci in Serbi, pravijo „stara vina“, „lepša miza“; tako govorijo vsi Jugoslovani, h kterim pripadajo tudi Slovenci; tako so govorili naši nekdanji očeti; čerki Krajenci ne govorijo po mojem znanju in tega ne unega. Eno tedaj upeljati drugo zavreči, ni modra doslednost, ampak samovolja, ki gotovo ne bo obstanka imela. In u čem obstoji ta priporočna umevnost?

Znano mi je, da se nahaja Slovencev, ki terdijo, da po ušesih bolj ugodno doni „sladke jabelka“, minule leta“, češ da si dva ušesa žaliva a zaporedoma ne sledita! Kteri jezik se je kdaj ozir sveršenosti in blagozvučnosti takmal z gerčkim? pa vender je Gerk „cum ore rotundo“ govoril: *τα δερδρα*, Rimljan: lata regna, nekdanji Slovenec: moja slovesa.

Pa ko bi tudi ta blagozvučnost ne bila gola domišljija, ampak bi u zbilji svoj temelj imela, so premisliti važne besede slavnega ilirskega pesnika:

„Znajte, da je slava večá

Z više bratje bratjom biti“.

Ozir razločnega pomena med predlogi u in v kakor tudi med z njima sostavljenimi glagoli u gosp. Metelkovi slovnici na strani 144—145 navedeni mi je pomniti, da slovenski pisatelji „jurant in verba magistri“, kajti živa slovnica, to je, ljudstvo tega razločka nikjer ne dela. Beli Krajenci ne rabijo nikoli u, ampak vselej v, na pril.: v šolo, v cerkvo, vteči, vtopiti se, vsteti se, vmreti, vbiti (tudi gmreti, gbiti); čerki Krajenci se nagibajo u izgovarjanju k Serbom in pravijo: u solo, u cerkev, uprašati, upreči, utisniti itd. Gospod prof. Metelko je pederl rečeno pravilo stavivši glagol „utkati“ u versto glagolov, ki s predlogom u sostavljeni po njegovi dozdevi pomenijo „von“ in „bei“, kajti „utkati“ sigdar pomeni einweben, nikoli pa ab- ali beiweben, kakor „utek“ vselej Eintrag.

Nadjeti se je tedaj s polnim pravom, da bojo modri pisatelji slovenski pri tej nestanovitosti posnemali pisatelje ilirske povsod pisaje u.

I se u našem jeziku brez mehčavnega j pred e in i sigdar mehko izgovarja, na pril.: bili, milim, usmilen, — pred a, o, u pa terdo, postavim: lapor, lopata, lula. Bi ga radi mehko izrekli, denemo med-nj in te samoglasnice mehčavni j, na priliko: ključ, češulja itd., in bivamo u tem popolnoma enaki Talianom ozir njihovega e, ki ga pred e in i izgovarjajo kot é; kadar ga pa imajo tako izgovoriti pred a, o, u, denejo med-nj in te samoglasnice i, na priliko: ciuma, cio, ciascuno.

Tako je pred nekaj leti ta zadevek razložil gosp. Slavomir, slovenski ponos, u „Novicah“. Od tiste dobe niso Drobtnice mehčavnega j k I pritkale tako pogosto. Pisali so in pišejo s polnim pravom: dobrotliv, usmilen, mergolenje, dremlem itd., vender pa niso med ilirskimi pisatelji, kar bi jaz vedil, posnemavceov nikjer dobile.

Kdaj se pa ta I pred a, o, u in na koncu besede, kakor tudi u z mehčavnim j topiti ima, bo menda naj bolje pravilo izreča in raba. Toliko je dobro, da u našem jeziku taki pregreški ne delajo nerazumlivosti nobene.

Večo pozornost zaslužujejo glagoli s predlogi s in z — iz sostavljeni, ker njih pomeni so popolnoma različni, na priliko: slaziti in slaziti, sliti in zlititi, sviti in zvititi itd. Taka nerazločna raba nam pomene, si popolnoma nasprotne, u en kalup sliva in jeziku zadaje gerde rane. Naj bi slovenska uredništva take pomote vselej popravila, da se imenovanih pomenov taki pisavci in braveci, kteri jih še vikli niso, vadijo počasi. Prosti beli Krajenci se zoper to pravilo ne pregrešujejo.

Želeti bi tudi bilo, da bi slovenski pisatelji ozir predlogov s in k nasledovali pisatelje ilirske, povsod ju pisaje, naj si za njima sledi mehka ali terda slovka, ker nadosebno (objectiv) je tudi taka, osebno (subjectiv) si ju naj izgovarja, kakor je komu ljubo in drago. Opomnil bo morebiti kdo na pisatelje gerske, ali jaz mu že napred odgovorim: „Sloga jači, nesloga tlačí“.

Kobe.

Ozir po svetu.

Narodi po Turčiji.

Prebivavci Turčije niso le enega plemena, temoč jako različni so po rodu, jeziku in véri. Najpervi so Turki. Zovejo se tudi Osmanli, ter so plemena tatarskiga. Gospodarji so u deržavi, po številu pa ne ravno naj obilniši, ne u Evropi, ne u Azii ali Afriki. K večjem jih je 2 do 2½ miliona. Razširjeni so po celi Turčiji; nar več jih je u mali Azii, Armenii in po južno-iztočnih stranéh evropske Turčije. Kot osvoji-